

HET PROEFSCHRIFT VAN HEDDA VAN 'T LAND: TAALVERSCHILLEN BIJ ENQUÊTES

Marc van Oostendorp

Gaat u naar de moskee? Kies uit de volgende antwoorden: 1. ja, soms; 2. ja, vaak; 3. nee, nooit. Welk antwoord u zojuist gekozen hebt, is afhankelijk van een aantal factoren. Als u Marokkaan bent, is de kans dat u 1 of 2 koos groter dan als u een autochtone Nederlander bent. Maar als Marokkaan hebt u zich er bij de keuze tussen antwoord 1 en antwoord 2 misschien onbewust door laten beïnvloeden dat de vraag in het Nederlands gesteld is. Daarmee is de kans dat u voor 'soms' in plaats van voor 'vaak' gekozen hebt net iets groter geworden dan wanneer de vraag in het Marokkaans-Arabisch gesteld zou zijn.

De Amsterdamse communicatiespecialist Hedda van 't Land promoveerde onlangs op een proefschrift over factoren die van invloed zijn op de manier waarop allochtone Nederlanders enquêtevragen beantwoorden. Hoe belangrijk zijn etnische achtergrond en taal bij opiniepeilingen? Om dit te weten te komen liet Van 't Land Marokkanen van de eerste en de tweede generatie én enkele groepen Nederlanders interviewen over alledaagse onderwerpen.

Een van die onderwerpen was de huisarts. Welke eigenschappen moet zo iemand hebben? In een vooronderzoekje hadden zowel Nederlanders als Marokkanen wat zaken genoemd die ze belangrijk vonden. Een Nederlandse informant had bijvoorbeeld gezegd dat het waardevol was als je met de dokter over persoonlijke dingen kon praten. Een Marokkaanse zegsman hechtte er meer aan dat de dokter een recept uitschreef zodra duidelijk was wat de klachten waren.

Marokkaanse eigenschappen
Van 't Land verzamelde zo een aantal 'Nederlandse' en 'Marokkaanse' eigenschappen voor een dokter. Ze schreef elk van die

eigenschappen op een kaartje. Een interviewer legde het hele pak kaarten aan haar proefpersonen voor, met de opdracht om de belangrijkste eruit te halen. Als de proefpersonen niet konden lezen of schrijven, las de interviewer de verschillende keuzemogelijkheden voor. In een ander testje moesten proefpersonen over elke opgesomde eigenschap zeggen of ze die wel of niet belangrijk vonden voor hun eigen dokter.

Er bleek, zoals te verwachten was, een duidelijk verschil te zijn tussen Marokkanen en autochtone Nederlanders. De laatsten bleken de Nederlandse eigenschappen over het algemeen heel belangrijk te vinden, maar de Marokkaanse nauwelijks. Marokkanen hadden juist een lichte voorkeur voor de Marokkaanse kaartjes, al vonden zij de Nederlandse ook niet onbelangrijk. Er was ook een voorspelbaar verschil tussen de eerste en de tweede generatie Marokkanen: de laatste leek in haar voorkeuren meer op de Nederlanders dan de eerste.

Scherpe kantjes

Van 't Land onderzocht vervolgens ook de invloed die de etnische achtergrond van de interviewer en de taal waarin het interview gehouden werd, hadden op de uitkomsten. In totaal waren er drie soorten interviews. Sommige interviewers waren Marokkaans, andere waren autochtoon Nederlands. De Marokkaanse interviewers werkten soms in het Marokkaans-Arabisch en soms in het Nederlands.

Mensen passen zich bewust of onbewust aan aan degene met wie ze spreken. Ze vijlen de scherpe kantjes van hun gedachten af, ze houden het gezellig. Uit Van 't Lands onderzoek bleek dan ook dat de antwoorden die haar Marokkaanse proefpersonen gaven afhankelijk waren van de interviewer. Als een Nederlander de vraag stelde of ze veel Nederlandse vrienden hadden, zeiden ze vaker

'ja, veel' dan wanneer een Marokkaan die vraag stelde. In dat laatste geval zeiden ze eerder 'ja, een paar'.

Naar de moskee

Bij andere vragen leek de taal waarin de vragen gesteld werden belangrijker dan de etnische achtergrond van de vraagsteller. Als een Marokkaanse interviewer de vraag over moskeebezoek in het Arabisch stelde, kreeg hij vaker 'ja, vaak' te horen dan wanneer hij dezelfde vraag in het Nederlands stelde.

Van 't Land kon niet vaststellen waarom bij sommige vragen de taal van het interview belangrijker was en bij andere vragen de achtergrond van de vraagsteller. In sommige gevallen waren de resultaten zelfs tamelijk onverwacht. Zo bleken de Marokkaanse proefpersonen meer belang te hechten aan 'Marokkaanse' eigenschappen voor hun huisarts wanneer een Marokkaanse interviewer er in het Nederlands naar vroeg, dan wanneer diezelfde interviewer dezelfde vraag in het Marokkaans stelde.

Hoe de verschillende factoren die het uiteindelijke antwoord bepalen op elkaar inwerken, moet nog worden uitgezocht. Uit het proefschrift van Van 't Land wordt in ieder geval wél duidelijk dat de techniek van de opiniepeiling verfijnder en nauwkeuriger zal moeten worden naarmate Nederland multicultureler en veeltaliger wordt. ●

Hedda van 't Land, Similar questions; Different meanings. Differences in the meaning of constructs for Dutch and Moroccan respondents; effects of the ethnicity of the interviewer and language of the interview among first and second generation Moroccan respondents. Den Haag, KPN Research. ISBN 90 72125 66 5